

Nr 122.

Av herrar **Rogberg** och **Norman**, i anledning av *Kungl. Maj:ts proposition angående folkskoleseminariets i Luleå utvidgning till dubbelseminarium m. m.*

Uti propositionen den 31 mars 1916, nr 199, angående folkskoleseminariets i Luleå utvidgning till dubbelseminarium m. m., har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen dels att antaga visst erbjudande av stadsfullmäktige i Luleå om upplåtelse av område för utvidgning av seminariets tomtområde, dels att bevilja 248,640 kr. och därav för år 1917 anvisa 123,000 kr. för utvidgning av seminariet och dels att anvisa visst belopp för uppehållande av parallellavdelning och preparandkurs vid seminariet.

Den ökade tillgång på manliga lärarekrafter i Norrland, som propositionen vill bereda, är visserligen i och för sig önskvärd, men enligt vår uppfattning är det dock bristen på lärarinnor för folkskolorna i samma landsdel, som företrädesvis behöver avhjälpas. När vidare byggnaderna för det enda kvinnliga seminariet i Norrland, det i Umeå, enligt vad veterligt är och i propositionen erkännes, befinna sig i sådant skick, att de snarast möjligt måste ersättas av nya, så tala nu såväl hänsynen till det allmännas fördel som hänsynen till statsfinansiella förhållanden emot ett bifall till propositionen i huvudsak eller så vitt avser antagande av stadsfullmäktiges erbjudande samt beviljande av anslag till seminariets utvidgning och till uppehållande av parallellavdelning vid detsamma. Däremot tala såväl det allmännas fördel som hänsynen till statsfinansiella förhållanden nu för en utvidgning av det kvinnliga seminariet i Umeå till dubbelseminarium, och det vore önskvärt, att ett förslag därom bleve framlagt till nästkommande riksdag.

Till stöd för vår uttalade mening få vi vördsamt anföra:

Folkskoleöverstyrelsen har beräknat, att icke mindre än tre nya seminarieavdelningar skulle vara erforderliga för Norrland. Av dessa skulle en komma på vad överstyrelsen kallar södra Norrland, d. v. s. Väster-

Bihang till riksdagens protokoll 1916. 3 saml. 66 häft. (Nr 122—125.) 1

norrlands och Jämtlands län, samt två, en manlig och en kvinnlig, å vad samma styrelse kallar norra och mellersta Norrland eller Norrbottens och Västerbottens län. Givetvis kunna de önskvärda förbättringarne i Norrlands folkskoleväsen ej genomföras annat än stegvis; och med hänsyn härtill har överstyrelsen hållit före, att Västernorrlands och Jämtlands län nu borde stå tillbaka, helst behovet på skolväsendets förbättring vore större inom Västerbottens och Norrbottens län än i de förenämnda båda länen. I propositionen uppgives valet för närvarande stå emellan att antingen uppföra ett nytt enkelseminarium eller att anordna parallellavdelning till ett redan förefintligt seminarium. Enär under senare tid åtgärderna på seminarieundervisningens område bestått i anordningar av parallellavdelningar, vilket skett i Göteborg, Uppsala, Lund och Falun, så har Kungl. Maj:t jämväl i avseende å övre Norrland närmast tänkt på en parallellavdelning. Ställd i valet emellan en parallellavdelning vid det manliga seminariet i Luleå eller en dylik avdelning vid det kvinnliga seminariet i Umeå, har Kungl. Maj:t funnit en utvidgning av det manliga folkskoleseminariet i Luleå närmast påkallad. Vi finna detta anmärkningsvärt, då tydligen den föregående utredningen utgått från den förutsättning, att ett kvinnligt seminarium skulle upprättas eller utvidgas samt tidigare lokala utredningar, tillstyrkande uttalanden av tre utav de fem folkskoleinspektörerna i Luleå stift, folkundervisningskommittens förslag den 20 dec. 1911, två särskilda utlåtanden av domkapitlet i Luleå stift den 26 sept. 1912 och den 12 juni 1913 ävensom Konungens befallningshavandes i Västerbottens län utlåtande den 30 okt. 1913, tydligen visa, att det just vore det kvinnliga seminariets i Umeå utvidgning, som framför allt vore nödvändig. Enligt propositionen har det varit överstyrelsens anförda skäl, som föranlett propositionens hemställan. Överstyrelsens skäl åter hava framgått dels ur överstyrelsens beräkningar beträffande lärarebehovet över huvud inom Norrland och dels ur överstyrelsens uppfattning beträffande behovets fördelning emellan manliga och kvinnliga lärare. Överstyrelsen har uppgivit, att man för den närmaste och en något avlägsnare framtid hade att i avseende å Norrland räkna med ett behov av omkring 620 lärarekrafter, och ansett, att av detta antal bortåt 60 procent eller omkring 350 borde vara manliga samt något över 40 procent eller omkring 270 kvinnliga. Mot beräkningen beträffande det behövliga antalet vilja vi ej göra någon gensaga, men så mycket mera emot överstyrelsens beräkning att av dessa krafter ungefär 350 borde vara manliga och endast 270 kvinnliga; vi anse att det behövliga antalet lärarekrafter är det rent omvända eller ungefär 270 manliga och 350 kvinnliga. Vi åberopa för denna mening överstyrelsens egna beräkningar efter uppgifter

från folkskoleinspektörerna. Med stöd av de från inspektörerna erhållna procentsiffrorna, vilka nära sammanfalla med folkundervisningskommitténs beräknade siffror, borde ju främst en utvidgning eller fördubbling av det kvinnliga seminariet ifrågakomma; men överstyrelsen har trots sig kunna uppvisa, att folkskollärartjänsterna i riket i dess helhet till omkring 67 procent innehades av lärare och endast till omkring 33 procent av lärarinnor, och då det för överstyrelsen, trots bestämd uttalad varmaste uppskattning av kvinnans lämplighet och förtjänst i folkskolans gärning, blivit en huvuduppgift att bringa förhållandena på undervisningsområdet i Norrland till överensstämmelse med förhållandena i riket i övrigt, har överstyrelsen funnit att främst bristen på manliga lärarekrafter i övre Norrland borde avhjälpas och Kungl. Maj:t har biträtt överstyrelsens uppfattning. Men då allmän lärarebrist i riket anses råda och lärarebristen i Norrland nu huvudsakligen är tillfinnandes å mera avlägsna platser med mycket små lockelser för manliga lärare, må det dock antagas, att den ökade tillgång på manliga lärare, som en utvidgning av seminariet i Luleå möjligen kunde framkalla, icke skulle avhjälpa lärarebristen i övre Norrland utan komma sydligare orter till godo. Emot en nu genomförd ökning av tillgången på manliga lärare tala vidare två, jämväl av överstyrelsen berörda omständigheter, nämligen löneförhållandena och de rådande bostadsanordningarna vid folkskolorna å landet. Emot överstyrelsen hålla vi före, att löneförhållandena, särskilt för Norrland, försvåra männens anslutning till lärarebanan. Detta framgår ju redan därav, att de befintliga platserna vid seminariet i Luleå aldrig varit fullt upptagna. Sakerligen skall det bliva mycket svårare att få elevplatserna besatta, om deras antal genom ett bifall till propositionen fördubblas. Folkskolorna i Norrland äro oftast mindre folkskolor med bostäder anordnade för lärarinnor, ogifta personer, och äro därför mindre tillfredsställande för manliga lärare, vilka i regel hava familj. Skulle nu på kortare tid ifråga om bostäderna en ändring efter männens berättigade anspråk genomföras, skulle detta ofta leda till dyrbara skolbyggnadsarbeten och stöta på avgjort motstånd hos befolkningen i distrikten. Överstyrelsens förhoppning, att staten här i vissa fall skulle mellankomma, förefaller oss vara svagt grundad och kunna först i en avlägsen framtid realiseras. Undervisningsväsendet i Norrland behöver visserligen förbättras, men kräver för närvarande just ej så mycket manliga lärarekrafter. Undervisning meddelas i mindre folkskolor och med halvtidsläsning med stora klasser på ett ingalunda otillfredsställande sätt av lärarinnor utan full kompetens. Man kan då vara ganska viss att en önskvärd allmän förbättring i folkundervisningen skall inträda, därest endast antalet folkskollärarinnor ökas

och således de mindre folkskolorna bliva ersatta av bättre skolor med mindre klasser, heltidsläsning och lärarinnor med full kompetens.

Då i Norrland efterfrågan å lärarinnor är större än efterfrågan å manliga lärarekrafter, men tillgången på lärarinnor i Norrland, där det finnes endast ett kvinnligt seminarium, det i Umeå, emot två manliga, i Härnösand och Luleå, är mindre än på lärare; då vidare ortsbefolkningens förhållanden och önskningsar tala för en ökning av folkskollärarinnor, och då slutligen det kvinnliga seminariet i Umeå måste ombyggas, då synes det knappast fullt lämpligt att just nu utvidga det manliga seminariet i Luleå, men lämpligt att utvidga det kvinnliga seminariet i Umeå.

Vidkommande de antagliga kostnaderna för ett enkelseminarium och för ett dubbelseminarium hava vi intet att anmärka mot överstyrelsens beräkningar, ungefär 500,000 kr. för ett seminarium av den förra och ungefär 800,000 kr. för ett seminarium av den senare typen. Då, oberoende av ett bifall till propositionen, seminariet i Umeå måste nybyggas och därvid antingen behålla sin nuvarande egenskap av enkelseminarium eller ock därjämte utvidgas till ett dubbelseminarium, så måste i avseende å seminarierna i Norrland till den av Kungl. Maj:t i propositionen upptagna siffran 248,640 kr. läggas antingen ungefär 500,000 kr. eller ungefär 800,000 kr. för seminariet i Umeå. Väljes utvidgningen, varigenom det tredje norrländska seminariet tills vidare torde kunna inbesparas, blir den relativt mindre utgiften för statsverket minskad med — förutom försäljningssumman för de nuvarande seminariebyggnaderna i Umeå — den besparing, som uppkommer till följd av Umeå stads erbjudanden att för ett blivande dubbelseminarium i staden tillhandahålla fri tomt och stå vissa kostnader för vatten- och avloppsledning, för elektriska ledningar och för provisoriska undervisningslokaler under byggnadstiden, allt enligt beslut av stadsfullmäktige den 15 november 1912 och den 17 oktober 1913.

Med vår uppfattning att seminariet i Luleå icke nu bör ändras till dubbelseminarium, finna vi, att propositionens förslag om anordning av parallellavdelningar under höstterminen 1916 och under år 1917 icke bör bifallas. Däremot hava vi intet att erinra emot ett bifall till ett lämpligt anslag för en preparandkurs i Luleå.

På grund av vad vi sålunda anfört få vi vördsamt hemställa, att riksdagen måtte:

1:o) avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 199, så vitt densamma innehåller förslag om antagande av stadsfullmäktiges i Luleå erbjudande samt om anslag till semi-

nariets i Luleå utvidgning till dubbelseminarium och om uppehållande av parallellavdelningar vid seminariet;

2:o) i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t tacktes verkställa utredning angående uppförande av en ny byggnad för det kvinnliga seminariet i Umeå jämte utvidgning av sagda seminarium till dubbelseminarium samt därefter till riksdagen inkomma med det förslag, som av denna utredning kan bliva en följd.

Stockholm den 8 maj 1916.

Herman Rogberg.

Uno Norman.
